

BS/20/83

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

STOSUNEK PAŃSTW KAPITALISTYCZNYCH I SOCJALISTYCZNYCH
DO POLSKI W OKRESIE STANU WOJENNEGO W OPINII OBYWATELI

Komunikat z badań

Warszawa, 1983 r.

Na przełomie września i października 1983 r. Centrum Badania Opinii Społecznej przeprowadziło sondaż na temat odczuć związanych z wprowadzeniem i zniesieniem stanu wojennego oraz poglądów na dalszy rozwój sytuacji politycznej i gospodarczej w kraju. Jeden z bloków pytań dotyczył oceny stosunku państw kapitalistycznych oraz socjalistycznych do Polski w okresie trwania stanu wojennego.

Badania przeprowadzono na ogólnopolskiej próbie ludności w wieku produkcyjnym obejmującej 1000 osób. Uzyskano 95,1% wypełnionych ankiet, z których wszystkie nadawały się do opracowania statystycznego.

1. Charakterystyka badanej próby

Wśród respondentów było 50,4% mężczyzn, 47,9% kobiet /1,7% badanych nie określiło swojej płci/.

Wiek badanych:

	%
- 18-34	50,1
- 35-49	28,9
- 50-64 lat	20,7
- brak danych	0,3

Wykształcenie:

	%
- podstawowe	41,4
- średnie	47,7
- wyższe	10,6
- brak danych	0,3

Grupy społeczno-zawodowe:

	%		%
- robotnicy	31,8	- rzemieślnicy	4,8
- pracownicy umysłowi	29,3	- uczniowie, studenci	3,2

- rolnicy	13,6	- żołnierze i milicjanci	1,7
- chłopci - robotnicy	6,5	- inni	3,9
- emeryci	5,2		

Miejsce zamieszkania:

	%
- miasto	62,7
- wieś	37,3

Przynależność do organizacji społeczno-politycznych

	%
- PZPR	14,9
- ZSMP	2,7
- ZSL	2,3
- SD	1,1
- związki zawodowe	7,7
- nie należy	70,2

2. Wyniki badań

Stosunek państw kapitalistycznych do Polski

Postępowanie państw kapitalistycznych wobec Polski po wprowadzeniu stanu wojennego zostało przez większą część badanych /68,6%/ ocenione bardzo surowo, niemal 22% badanych uznało je za uzasadnione, a około 10% nie wypowiedziało się na ten temat.

Spośród badanych potępiających postępowanie państw kapitalistycznych wobec Polski w czasie stanu wojennego 42% negatywnie ustosunkowało się do interwencjonizmu politycznego i prób ingerencji w nasze wewnętrzne sprawy, a około 27% surowo oceniło stosowane w tym czasie sankcje gospodarcze. Próby wywierania presji politycznej w ocenie respondentów okazały się więc ważniejsze od blokady gospodarczej. A oto najczęstsze wypowiedzi:

- sankcje polityczne i gospodarcze były zbyt drastycznymi posunięciami wobec Polski, utrudniały wyjście z kryzysu poprzez ograniczenie handlu i wstrzymanie pożyczek;

- była to działalność prowakacyjna, oszczercza, podjudzanie do waśni, anarchii, wojny domowej i awanturnictwa politycznego;

- było to mieszanie się w wewnętrzne sprawy Polski, wroga działalność propagandowa obrażająca państwo i naród, liczenie na własne korzyści;

- postępowanie państw kapitalistycznych było niezgodne z normami prawa międzynarodowego.

Warto zaznaczyć, że najmniejsze zróżnicowanie ocen postępowania państw kapitalistycznych wobec Polski w czasie stanu wojennego zaznaczyło się w grupie wieku 18-34 lat: 25,5% osób negatywnie odnosi się do sankcji gospodarczych, ale jednocześnie 27,3% ocenia postępowanie państw kapitalistycznych raczej jako dobre, natomiast 37,8% potępia je za restrykcje polityczne. Poglądy badanych w pozostałych grupach wieku są bardziej zdecydowane w negatywnej ocenie postępowania państw kapitalistycznych, przy czym sankcje polityczne w porównaniu z gospodarczymi potępiła większość.

W grupie osób należących do organizacji społeczno-politycznych oceny negatywne zdecydowanie przeważają nad pozytywnymi: 55,9% członków PZPR potępia restrykcje polityczne, 25,7% - restrykcje gospodarcze, a 9,6% uważa, że postępowanie państw kapitalistycznych było właściwe.

Poglądy respondentów nie należących do organizacji społeczno-politycznych nie są zdecydowane i jednoznaczne: 26,2% potępia restrykcje gospodarcze, 38,2% - restrykcje polityczne, ale jednocześnie 26% uznaje postępowanie państw kapitalistycznych jako dobre i właściwe.

Badani, którzy uznali, że postępowanie państw kapitalistycznych było uzasadnione /22% ogółu/ podawali najczęściej następujące argumenty:

- ogólnie postępowanie państw kapitalistycznych wobec Polski oceniam pozytywnie, zwłaszcza niesienie pomocy społeczeństwu poprzez dary i paczki, a nie pożyczki, które byłyby znowu rozkradzione;

- zastosowanie restrykcji ekonomicznych było prawidłowym uderzeniem w autorytet rządzących, wyrazem poparcia dla narodu polskiego, obrony jego praw i praw człowieka deptanych przez rząd polski;

- było to słuszne, ponieważ propaganda polska cały czas "opluw prezydenta Reagana i Stany Zjednoczone AP.

Badani byli proszeni o ocenę wypowiedzi prezydenta Reagana na temat Polski, wygłaszanych w czasie trwania stanu wojennego. Ponad 40% respondentów uznało je za oburzające, ponad 1/3 miała w stosunku do nich zastrzeżenia, około 20% stwierdziło, że ich nie znają a ponad 5% zgodziło się z nimi. Najmniej zróżnicowane były jedynie poglądy uczniów i studentów: 23,3% akceptuje te wypowiedzi, 26,7% zdecydowanie je potępia, 36,7% ma zastrzeżenia.

Ważne jest jednak to, że w każdej z pozostałych grup społeczno-zawodowych dominują poglądy potępiające wypowiedzi Reagana na temat Polski.

Reasumując można stwierdzić, że:

- postępowanie państw kapitalistycznych wobec Polski zostało przez większość respondentów potępione bez względu na zmienne społeczno-demograficzne;

- uznanie przez około 22% badanych postępowania państw kapitalistycznych wobec Polski za słuszne oraz akceptacja przez 5% respondentów wypowiedzi prezydenta Reagana na temat Polski wymaga uważnego przyjrzenia się zagadnieniu oraz odpowiednich zabiegów oświatowo-wychowawczych i propagandowo-agitacyjnych ze strony kompetentnych czynników.

Stosunek państw socjalistycznych do Polski

Większość respondentów /74,5%/ zdecydowanie pozytywnie oceniła postępowanie państw socjalistycznych wobec Polski, 14,5% uznało je za bierne, a 11% - za niewłaściwe lub nieprzyjemne. Osoby należące do organizacji społeczno-politycznych w porównaniu z nie zrzeszonymi częściej wyrażały pogląd o pozytywnym stosunku państw socjalistycznych. Respondenci młodzi /18-34 lat/ częściej niż pozostali stawiali zarzut nieprzyjemnego lub biernego stosunku państw socjalistycznych wobec Polski. O bierności tych państw częściej byli również przekonani badani z najstarszej grupy /50-64 lat/. Inne zmienne społeczno-demograficzne nie wpłynęły na zróżnicowanie poglądów.

Oceny pozytywne wyrażano najczęściej w wypowiedziach:

- kraje socjalistyczne postępowały jak prawdziwi sojusznicy, udzielając pomocy politycznej i gospodarczej w miarę posiadanych możliwości;

- był to najstosowniejszy moment do oceny trwałości naszych sojuszy;

- były to poprawne stosunki między państwami socjalistycznymi.

Zarzut bierności charakteryzowano następująco:

- podobno udzielały nam pomocy, ale trudno coś konkretnego powiedzieć, zwłaszcza co do ilości i jakości;

- nie udzielały nam pomocy ani politycznej, ani gospodarczej, zachowały neutralność;

- pomoc tych krajów powinna być znacznie większa;

- zajmowały wobec Polski stanowisko raczej obojętne ze względu na brak rozeznania w naszej sytuacji wewnętrznej.

Zarzut nieprzyjaznego stosunku wyrażano w następujących stwierdzeniach:

- wtrącały się w nasze wewnętrzne sprawy przy okazji udzielania pomocy gospodarczej;

- pomagały władzy a nie społeczeństwu, nie uznawały opinii społeczeństwa i miały w tym własny interes;

- wprowadzenie stanu wojennego traktowały jednostronnie jako zagrożenie bytu wspólnoty socjalistycznej;

- zajmowały postawę wrogą wobec "Solidarności".

W celu poznania opinii badanych o najkorzystniejszej, ich zdaniem, orientacji gospodarczej dla naszego kraju, zadano następujące pytanie zamknięte: "Na jakiej kraje Polska powinna być głównie zorientowana w przyszłych kontaktach gospodarczych?" Uzyskano następujący rozkład odpowiedzi:

- Polska powinna utrzymywać współpracę gospodarczą ze wszystkimi krajami /32,6%/;

- kontakty gospodarcze są nam niepotrzebne /27,1%/;
- potrzebna jest głównie współpraca z krajami socjalistycznymi /23,0%/;
- potrzebna jest współpraca z krajami kapitalistycznymi /8,7%/
- potrzebna jest współpraca z krajami rozwijającymi się /5,0%/
- nie mam zdania na ten temat /3,6%/.

Ciekawą grupę stanowią badani, którzy uważają, że kontakty gospodarcze są Polsce niepotrzebne, że właściwie powinniśmy liczyć na siebie; 66,2% tej grupy oceniło uprzednio pozytywnie stosunek państw socjalistycznych do Polski, 16,9% uznało, że nie angażowały się w nasze sprawy i tyle samo postawiło im zarzut nieprzyjaznego do nas nastawienia.

Natomiast orientacja na kraje socjalistyczne zaznaczyła się przede wszystkim wśród tych, którzy uprzednio oceniali pozytywnie stosunek tych państw do Polski. Pozytywne opinie i poglądy dotycząc postępowania państw socjalistycznych wobec naszego kraju wiążą się także z inną, niekoniecznie socjalistyczną orientacją gospodarczą: na wszystkie kraje i na liczenie tylko na siebie. Wyraźnie została jedynie odrzucona orientacja na przyszłe kontakty gospodarcze z krajami kapitalistycznymi.

Przy jednoznacznie pozytywnej ocenie stosunku państw socjalistycznych wobec Polski w okresie stanu wojennego, opinie co do przyszłych kontaktów gospodarczych nie są - jak należałoby się tego spodziewać - prosocjalistyczne.

Interesujący, ale i nieco kontrowersyjny w świetle prezentowanych wyników, może wydawać się pogląd na czyją pomoc Polska może liczyć w sytuacji wychodzenia z kryzysu. Z listy siedemnastu państw poproszono o wskazanie pięciu¹. Uzyskano następujący rozkład wskazań: Polska może liczyć na pomoc ZSRR, 45% - WRL, 42,7% - NRD i 32% - CSRS; w przypadku krajów kapitalistycznych: 36,8% - Stany Zjednoczone AP, 30% - Francja, 29% - RFN.

Wśród respondentów którzy uznali, że ZSRR może nam pomóc w

---

¹ Procenty nie sumują się do 100, ponieważ każda z badanych osób miała prawo wyboru pięciu państw z listy siedemnastu; odpowiedzi są nierozłączne.

wychodzeniu z kryzysu 68% stanowiły osoby w wieku 35-45 lat, 62,7% w wieku 49-64 lat i 56,6% w wieku 18-34 lat. Respondenci z wykształceniem średnim stanowili 62,1%, z wyższym - 61%.